

7.07.2023 Juhatuse esimees Kalle Kilk sünkroniseerimisest

[Intervjuu Postimehes 7.07.2023](#)

Eleringi juht Kalle Kilk ei pea Leedu rutakat suhtumist Balti riikide Vene elektrivõrgust lahtiühendamisel mõistlikuks. — Foto: Madis Veltman

Missugune on praegu kolme Balti riigi elektrivõrgu koostöö?

Igapäevases juhtimises – missugused liinid töötavad, kui palju on ülekandevõimsusi – on riikidevaheline koostöö tihe, aga strateegilistest eesmärkidest on arusaam erinev. Näiteks sellest, kui kiiresti tahame Balti elektrivõrgud Mandri-Euroopaga sünkroniseerida.

Kui suured on erimeelsused elektrivõrgu desünkroniseerimises Venemaast?

Meie arusaam on, et kui Venemaa peaks juhuslikult tahtma meid ootamatult elektrivõrgust välja lülitada, siis sellega saame hakkama. Nüüd on küsimus, et kas me ise tahame end lülitada lahti Venemaa küljest? Arvame, et praegu ise välja lülitamine pole mõistlik, sest elektrisüsteemi juhtimine läheb kallimaks ja kasvavad elektrisüsteemi toimimise riskid. Me pole jõudnud kõiki asju valmis ehitada, mida oleme tahtnud, et elektrivõrk oleks sõltumatu Venemaast. Meil ei ole

mõtet end panna uude riskiolukorda, sest elektrisüsteem ei pruugi olla piisavalt tugev, et halbade juhuste kokkulangemisel hakkama saada. Venemaaga koos toimetamise risk on praegu piisavalt väike.

Leedukad hindavad olukorda jällegi vastupidi, sest nende jaoks on plaanitud varasemast desünkroniseerimisest saadav kasu mitte tehniline, vaid imagoloogiline. Nii oskan seda kõige selgemini nimetada. Leedu üritab poliitilist väärtust panna kaalukaasile meie tehnilise olukorrahinnangu vastu. Mõnes mõttes ei saagi öelda, kumb on olulisem, kumb kaalub rohkem.

Aastane kulu võib olla sadades miljonites eurodes, kui tahame end kiiresti desünkroniseerida, sest turul meil lahendusi ei ole.

Kui kaua oleks tehniliselt mõistlik olla Venemaaga ühendatud?

Selle hetkeni, kui on valmis ehitatud sünkroonkompensaatorid ja liinid Eesti ning Läti vahele. Meie eesmärk on saada Eesti-Läti piirile kolm elektriliini. Sellisel juhul ei saa juhtuda üheski olukorras, et oleksime lõunanaabrist eraldatud. Praegu ehitame üht, töös on kaks liini. Kui üks neist kahest on hoolduses ja teisega midagi juhtub, peaks Eesti töötama eraldiseisvana, kui oleme end Venemaast lahti ühendanud. See on meile väga riskantne. Tahame, et kolm liini oleks valmis ja töös.

Mida tähendab «väga riskantne»? Kas tuled kustuvad?

Kui mitu halba asja juhtuvad koos, on risk olemas. Me ütleme isegi seda, et tõenäosust keegi hinnata ei suuda, et tõenäosus on 0,1 või 0,01 protsenti, aga miks me üldse tahame riski kasvatada?

Olles koos ühes suures elektrivõrgus, siis miks me tahame riski suurendada?

Millal kolmas Eesti-Läti elektriliin valmib?

Algne plaan oli valmis saada oktoobris 2025. Nüüd õnnestus töövõtjaga kokku leppida, et valmis on 2025. aasta alguseks. Me oleme kiirendanud ehitust 10 kuu võrra. 2025. aasta alguses tunneksime end tunduvalt kindlamini.

Esimene sünkroonkompensaator on valmis. Lihtsustatuna on see mitukümmend tonni kaaluv silinder.

Tema väärtus on kiire pöörlemine. Mitukümmend tonni pöörleb väga kiiresti, sest seda pidurdada või kiirendada on hästi keeruline, sest inertts on nii suur.

Eesti tahab elektrivõrgu stabiliseerimiseks ehitada kolm sellist. Millal viimane valmis saab?

Meie saame valmis 2024. aasta juulis.

Ja siis on jäänud juhtimissüsteem?

Just, Scada (Supervisory Control and Data Acquisition ehk järelevalve ja andmevahetuse) süsteem. Scada on dispetšerite silmad ja käed, mille kaudu saab infot kõikidest ala- ja elektrijaamadest, vajadusel saab selle süsteemi abil ka jaamu juhtida. Selle valmimise tähtaeg on samuti 2025. aasta algus.

Kui võtta kõik tööd kokku, siis kui palju Eesti kulutab elektrivõrgu lahtiühendamiseks Venemaast?

Umbes 300 miljonit eurot on Eesti osa. Tegelikult kokku Eesti, Läti ja Leedu ning terve hulk töid Poolas oli algselt planeeritud 1,6 miljardit.

Aga raud on praegu palju kallim?

Absoluutselt. 1,6 miljardist 700 miljonit pidi olema Leedu-Poola merekaabel Harmony Link. Kui korraldati hange, oli maksumus kaks korda suurem ning hange tühistati. Praegu on täiesti kindel, et Leedu-Poola merekaabel ei saa valmis 2026. aasta alguseks.

Balti riigid ei saa sellisel juhul ju Poola elektrivõrguga liituda?

Liituda saame, aga nagu ikka elus, midagi ka kaotame. Merekaabel pidi olema elektrikaubanduseks, aga täitma 100 MW võimsusega ka reservi ülesandeid. Praegu on maismaal Leedu-Poola ühendus võimsusega 500 MW, kui selle ehitame vaheldusvoolule, siis kaubandust selle kaudu toimuma ei hakkaks. Elektrit müüa Poola ja tagasi ei saaks. Et me elektriturule sünkroniseerimisega vastu hambaid ei lööks, pidigi olema merekaabel Harmony Link. Kui see viibib, siis elektriturg ei saa nii hästi toimida.

Järelikult tehniliselt ei ole Balti riigid ka aastaks 2026 valmis Venemaa võrgust lahkuma?

Tehniliselt oleme valmis, kuid koos kaubanduslike piirangutega.

Kui tõsine on praegu poliitiline vastasseis Leeduga desünkroniseerimise pärast?

Me näeme seda diametraalselt erinevalt. Eesti ja ka Läti jaoks ei ole küsimus poliitiline. Me saame aru, et pikas plaanis me ei taha Venemaaga koostööd teha, sest see on halb. Tahame Poola kaudu teha koostööd ülejäänud Euroopaga. Aga pragmaatiliselt tahame teha seda meie jaoks mõistlikus tempos.

Kas see on siis nagu Saksamaa suhtumine Vene gaasi?

Sakslastel oli majanduslik loogika, sest nad võitsid Vene gaasist. Meil praegu majanduslikku loogikat ei ole, sest elektrivõrgu tasakaalustamise teenuse ostu lõpetasime mullu suvel. Venemaa pakub meile süsteemi stabiilsuse teenust ilma, et me selle eest maksaks. Kui me Vene elektrivõrgust lahkume, kaasnevad sellega kulud.

Mis tuleb lõpuks tarbijal kinni maksta?

Just täpselt, ja meie meelest ei oleks seda vaja teha praegu, vaid pigem 2025. aasta lõpul. Eestisse, Läti ja Leetu peavad tekkima reserviteenused, natuke saame seda osta ka Soomest ja Poolast. Vene võrgust lahkudes peab keegi suutma pakkuda kiiret asendust reguleerimisteenusele, meie elektrijaamad peavad ehitama võimekuse, et seda pakkuda. Elering peab pakkuma reservidega kauplemise platvormi.

Venemaal antakse praegu korraldus Volga hüdrojaamade kaskaadile, et panna juurde või võtta maha tootmist ning see hoiab tasakaalus ka meid. Euroopa süsteemis peab iga riik suutma elektrivõrgu sageduse ise tagada.

Leedu üritab poliitilist väärtust kaalukausile panna meie tehnilise olukorrahinnangu vastu.

Mis on hinnalipik, kui Balti riikidel tuleb Volga hüdrojaamu asendada hakata elektri sageduse hoidmisel?

Aastane kulu võib olla sadades miljonites eurodes, kui tahame end kiiresti desünkroniseerida, sest turul meil lahendusi ei ole. Mis on asendus? Saame panna Narva jaamas mitu katelt väikesel koormusel tööle. Narva jaamade töötavad

plokid ongi võimelised end kiiresti üles või alla koormama. Kui võrgus juhtub mingisugune sagedushälve, saab Narvas võimsust juurde keerata. Narva jaamade valmisolekus hoidmine ja töös hoidmine on üpris kallid. Seda üritame ära hoida, sest tegelikult peaks tekkima normaalne süsteemiteenuste turg, kus teenust pakuvad kõige efektiivsemad tootmiseadmed.

Kuna määramatust on palju, siis meie usume hägusamat, leedukad heledamat stsenaariumi. Tõde võib olla kusagil kahe vahel. Desünkroniseerimise stsenaariumite maksumuse vahe on mõnisada miljonit eurot kõigi kolme Balti riigi peale.

Kui ma õigesti aru saan, siis Leedu seim otsustas juunis, et desünkroniseerida tuleb järgmise aasta esimesel poolel?

Leedu on otsustanud tekitada endale võimekuse lahkuda Vene elektrivõrgust, see ei tähenda otsust seda teha. Desünkroniseerimise kokkulepe pidigi tulema sel suvel, enne seda pidime hindama, mida varasem desünkroniseerimine tehniliselt ja rahaliselt tähendab. Lätlased vedasid kulude hindamise töörühma, meie tegime varustuskindluse ja leedukad elektrivõrgu stabiilsuse analüüsi. Eelmisel nädalal saime esialgse hinnangu, et varasem lahkumine tähendab aastas kulusid mõnisada miljonit eurot. Võib juhtuda, et see läheb vähem maksma, aga võib minna ka kallimaks.

Mina saan aru, et leedukad tahaks, et hiljemalt aasta pärast on juhtmed Venemaaga läbi lõigatud?

Mina saan ka aru, et nad tahavad 2024. aasta algust. Praegu on meil Venemaa ja Valgevene elektrisüsteemiga leping, mis igal aastal veebruaris pikeneb automaatselt aastaks, kui pole kuus kuud ette teatatud, et astume lepingust välja. Loogiline hetk oleks 2024. aasta veebruar, mil võiks desünkroniseerida elektrivõrgud, kui sellest teatada Venemaale selle aasta augustis.

Kui närvis te praegu Leedu plaanide pärast olete?

Ma ei ole väga närvis. Meie hinnangul on see mõttetud risk, mida ei peaks võtma, aga erakorraliseks elektrivõrkude lahutamiseks oleme niikuinii valmis.